

УДК 343.126

**КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПРИМУС У СИСТЕМІ
ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ**

К. О. Серета, ад'юнкт кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу у вітчизняній кримінальній процесуальній літературі стверджувалося, що запобіжні заходи є частиною більшої системи – заходів кримінального процесуального примусу. Така точка зору була усталеною як у науковій [1], так і у навчальній літературі [2, с. 12]. З набранням чинності Кримінальним процесуальним кодексом України 13 квітня 2012 р. (далі – КПК України) в слідчій і судовій практиці використовують термін «заходи забезпечення кримінального провадження», до числа яких належать і запобіжні заходи. Попри це в науці кримінального процесу вживають терміни «кримінальний процесуальний примус», «заходи процесуального примусу» тощо, отожднюючи їх із заходами забезпечення кримінального провадження. Між тим у законодавстві європейських держав і в практиці його застосування вкрай обережно ставляться до визначення системи заходів примусу, притаманних кримінальному провадженню, і система запобіжних («примусових») заходів в українському кримінальному процесі не збігається із системами таких заходів у законодавстві держав Європейського Союзу. В умовах інтеграції правової системи України до правової системи Європейського Союзу питання щодо того, чи є примус обов'язковим у системі запобіжних заходів у кримінальному провадженні, є вкрай актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо наявності в запобіжних заходів такої ознаки, як примус, досліджувалося в багатьох наукових працях, виданих як до набрання чинності КПК України 2012 р., так і після цього. Як приклад можна навести дослідження в межах наукової статті Г. І. Голуба [3] та дисертаційні дослідження К. К. Білецької [4, с. 6, 8], А. О. Побережник [5, с. 8],

в яких автори ототожнюють систему запобіжних заходів із системою кримінально-процесуального примусу. Такий широкий підхід до розуміння примусу в системі запобіжних заходів зараз є традиційним у науковій літературі з кримінального процесу.

Постановка завдання. Для повного і всебічного дослідження питання щодо включення процесуального примусу до системи запобіжних заходів треба виконати такі завдання: з'ясувати, чи є доцільним у сучасному кримінальному процесі широке розуміння примусу при визначенні запобіжних заходів; за яких умов примус у перебігу застосування запобіжних заходів є виправданим.

Виклад основного матеріалу дослідження. У підручниках, виданих у часи незалежності України, вживають термін «заходи процесуального примусу». Так, наприклад, В. М. Тертишник у своєму підручнику (2003 р.) зазначає, що для забезпечення вирішення завдань кримінального процесу органи досудового розслідування, прокурор та суд можуть застосовувати різні *заходи процесуального примусу* (курсив мій. – К. С.). Причому до їх числа він, серед іншого, відносить також окремі слідчі дії: обшук та огляд [6, с. 656]. Згаданий підручник виданий 2003 р., тобто ще в період дії КПК України 1960 р. Ситуація у навчальній літературі з розглядуваного питання не змінилася і після набрання чинності КПК України 2012 р. У підручнику, виданому процесуалістами Національної академії внутрішніх справ у 2013 р., також вжитий термін «заходи кримінально-процесуального примусу» [7, с. 163], а вченими Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – «заходи примусового характеру» [8, с. 256].

Видається, що причиною поширення в кримінальному процесі термінів, що містять слово «примус», обумовлено традиційним для юридичної науки радянського періоду підходом до визначення поняття права. Наведемо дослівно позицію з цього приводу, висловлену класиком радянського права С. С. Алексєєвим: «Право – це гетерономне соціально-класове утворення, загальнообов'язковий регулятор, дія якого підтримується *примусовою силою* держави.

Звідси нероздільний зв'язок права і державного *примусу*, який з граничною чіткістю виражений у відомих лєнінських словах про те, що право – ніщо без апарату, здатного примушувати до дотримання норм права» [9, с. 266].

Автори сучасного українського підручника із загальної теорії права, викладаючи витоки радянського розуміння права, що склалися переважно в 30-ті рр. XX ст., пишуть: «Перемагає вульгарний марксизм в інтерпретації А. Вишинського, який на Першій нараді науковців права в липні 1938 р. визначив право як сукупність правил поведінки, що виражають волю пануючого класу і забезпечуються примусовою силою держави. Таке розуміння права відкривало широку можливість для свавілля можновладців» [10, с. 49].

У науковій літературі з кримінального процесу ставлення до запобіжних заходів як частини системи примусових (хоча й кримінальних процесуальних) має місце і після набрання чинності КПК України 2012 р. Так, Г. І. Голуб зазначає, що «за своєю правовою природою запобіжні заходи є *примусовими засобами*, що застосовуються до особи, коли вона ще не визнана винною у вчиненні злочину» [3]. Цей автор, проводячи різницю між заходами забезпечення кримінального провадження (до числа яких за законом належать і запобіжні заходи) та «іншими» заходами процесуального примусу, погоджується з позицією, висловленою ще в 2009 р. в одному з вітчизняних підручників¹, і ототожнює ці заходи [3].

В. О. Попелюшко в контексті визначення нової конституційної формули презумпції невинуватості також оперує термінологією, притаманною радянському кримінальному процесу, і, ототожнюючи державний та процесуальний примус, зазначає таке: «справжній принцип презумпції невинуватості для усіх без винятку, а для слідчого, прокурора, судді особливо і обов'язково, є правилом їх поведінки, згідно з яким їм забороняється поступати з обвинуваченим як із злочинцем до моменту, поки не набере законної сили обвинувальний вирок суду, що означає нормальне взаємовідношення між ними як між людьми рівними; що *державний (процесуальний) примус* під час кримінального провадження може застосовува-

¹ Учені-процесуалісти одеської школи кримінального процесу в зазначеному підручнику ілюстрували відмінності заходів державного примусу від заходів суто процесуального примусу, зазначаючи, що останні «застосовуються компетентними органами і в межах своїх повноважень відносно осіб, які беруть участь у справі та неналежна поведінка яких може створити перешкоду для успішного ходу кримінального судочинства, та застосовуються при наявності передбачених законом підстав, умов і порядку, що гарантує їх законність та обґрунтованість» [11, с. 325–326].

тися лише в тій мірі і лише настільки, наскільки це необхідно для того (виходячи виключно із його поведінки під час кримінального провадження), щоби він міг постати перед судом» [12].

Виходячи з викладеного, можна зробити такі проміжні висновки: традиційно однією з ознак норм права вважають забезпеченість її реалізації примусовою силою держави; заходи кримінального процесуального примусу є частиною заходів державного примусу. Але чи дійсно це так?

Запобіжні заходи в коментарях до КПК України визначають як «заходи процесуального *примусу попереджувального* характеру, пов'язані з позбавленням або обмеженням свобод підозрюваного та обвинуваченого, які за наявності підстав та в порядку, встановленому законом, застосовуються під час кримінального провадження слідчим суддею, судом з метою забезпечення їх належної процесуальної поведінки» [13, с. 401].

В іншому коментарі до КПК України заходи забезпечення кримінального провадження визначені як «передбачені кримінально-процесуальним законодавством процесуальні *засоби примусового характеру*, що застосовуються у сфері кримінального судочинства уповноваженими на те посадовими особами і державними органами за наявності підстав і в порядку, передбаченому законом, щодо обвинувачених, підозрюваних та інших осіб для попередження і припинення їхніх неправомірних дій з метою успішного розслідування і вирішення завдань кримінального судочинства» [14, с. 290].

Як бачимо, зміна в 2012 р. законодавчої термінології (запобіжні заходи стали частиною системи заходів забезпечення кримінального провадження) не стала причиною відмови науковців від наукової термінології радянського кримінального процесу.

Якщо вести мову про забезпеченість норм права примусом з боку держави, то процесуальний примус має застосовуватися лише в разі порушення приписів конкретних норм права, тобто як реакція державних органів, уповноважених здійснювати кримінальний процес, на неправомірну поведінку підозрюваного, обвинуваченого чи засудженого. Іншими словами, примус у кримінальному процесі мав би бути частиною санкційних заходів за неправомірну поведінку. Натомість запобіжні заходи застосовують до особи для забез-

печення її належної поведінки в майбутньому. Якщо пристати на позицію, згідно з якою запобіжні заходи є різновидом заходів кримінального процесуального примусу, то виходить, що ці заходи вже в момент їх обрання повинні виконувати функцію примусового стороннього впливу. Але практично всі запобіжні заходи функції «залакування» не виконують. Їхнє завдання полягає лише в тимчасовому гарантуванні належної поведінки особи, щодо якої висунуто підозру, обвинувачення чи постановлено обвинувальний вирок.

Тому ми не можемо повністю погодитися з визначенням примусу, запропонованим А. І. Каплуновим, який вважає, що примусом є «процес обмеження індивідуальної волі шляхом зовнішнього впливу, спрямованого на те, щоб примусити індивіда зробити щось або утриматися від яких-небудь дій» [15, с. 10].

Покладання на особу певних обов'язків і вимога щодо їх виконання не завжди є примусом. Так, у кримінальному процесуальному законі сформульовано багато різноманітних обов'язків щодо різних суб'єктів кримінального провадження. Але цей факт сам по собі не є підставою для визнання всіх обов'язків запобіжними заходами.

У словниках української мови слово «примус» тлумачать як натиск із чийогось боку [16, с. 1122], застосування сили [17, с. 365].

Слід погодитися з позицією авторів одного з посібників з кримінального процесу в тому, що «теперішнє розуміння примусу в українському кримінальному процесі є застарілим, а тому непридатним для майбутнього розвитку інституту процесуального примусу. Це пов'язано зі збереженням радянського підходу до права і жодним чином не стосується захисту прав людини. Під час перевірки документів чи відвідування житла не відбувається жодного «примусу». Адже особа може добровільно надавати документи або допускати осіб у житло чи на інші об'єкти володіння. Ці заходи в законодавстві СРСР іменувалися «примусовими» тільки на тій підставі, що посадові особи *уповноважувалися* вимагати здійснювати певні дії, а інші особи були *зобов'язані* дотримуватися цих вказівок. Тобто відбувалося змішування в межах одного інституту юридичного змісту й емоційного, вольового ставлення осіб до юри-

дичних положень» [18, с. 131]. Це пояснюється, на думку С. Г. Головатого, панівним на той час підходом до права, закладеним у працях К. Маркса, Ф. Енгельса, В. Леніна і продовженим А. Вишинським [19, с. 1305]. Коротко узагальнюючи цю відому позицію, слід згадати, що держава в радянській юридичній традиції визначалася як машина для придушення (примушування) одного класу іншим. А право виконувало роль форми політики диктатури пролетаріату. У цьому полягав винятково інструментальний підхід до права, який означав, що всі рішення державних органів забезпечуються примусовою силою.

Вивчення змісту праць українських вчених, виданих до Жовтневого перевороту 1917 р., у тому числі професора Київського університету І. Т. Тарасова, засвідчує, що вони розглядали примус лише як один із елементів у процедурі виконання прийнятого акта, коли особи відмовляються ці акти виконувати добровільно. Для застосування примусу необхідно, щоб була протидія з боку особи, яка не бажає виконувати рішення адміністрації. «Необхідно встановити такі перехідні моменти від розпорядження до примусу, які, з одного боку, забезпечували б *застосування примусу тільки у виняткових випадках і за наявності спротиву*, а з другого – попереджувало б заінтересованих про те, що настане примус», – зауважував І. Т. Тарасов [20, с. 66].

Основними вимогами до права примусової влади визнавалися такі: межі примусу залежать не від значення того, що має бути виконане, а від роду і міри протидії; примус має місце тільки там, де є протидія, а тому припиняється із припиненням протидії; форми примусу можуть передбачатися тільки законом; сила примусу повинна бути пропорційною протидії, а тому має відбуватися послідовно, від нижчих до вищих заходів доти, доки не буде зламано спротив; законність застосування примусових заходів повинна підлягати судовому контролю за скаргами потерпілих осіб [20, с. 67, 68]. Видами примусових заходів були: наказ; наказ з погрозою виконання наказаного за рахунок зобов'язаної особи; наказ з погрозою покарання; наказ з погрозою фізичного примусу [20, с. 68].

Зазначені висловлення І. Т. Тарасова повністю збігаються з положеннями сучасного західноєвропейського права.

Так, поняття «примус» використовують у німецькому праві (Федеральний Закон від 10 березня 1961 р. «Про безпосередній примус при здійсненні публічної влади чиновниками виконавчих органів Федерації») лише для позначення окремої процедури виконання рішень. До того ж Федеральний Закон обмежує примус впливом на осіб або речі за допомогою фізичної сили, допоміжних засобів та зброї (§ 2).

У Голландії під примусовими заходами розуміють тільки фізичні заходи, які застосовують органи влади або від їх імені, спрямовані проти діяльності (бездіяльності), що перешкоджає виконанню обов'язків, установлених статутною нормою або відповідно до неї (ст. 5:21 Акта із загального адміністративного права від 4 червня 1992 р.) [21, с. 310].

У жодній європейській державі не йдеться про так зване «широке» розуміння примусу. Такий підхід дозволяє культивувати ідеологію винятковості примусових заходів для забезпечення правопорядку в суспільстві. Цього не відбувається в нашій державі, коли до інституту примусу відносять перевірку документів у осіб, з одного боку, і застосування зброї чи наручників – з другого.

Слід повернутися до дореволюційного поняття примусу, оскільки воно в цій частині більше відповідає нинішній правовій доктрині країн Європи [21, с. 310–311].

Запобіжні заходи застосовують не у зв'язку з тим, що підозрюваний, обвинувачений чи засуджений вчинили якийсь правопорушення. За правопорушення вони можуть бути притягнуті до юридичної, у тому числі і кримінальної процесуальної, відповідальності. Запобіжні заходи не є санкціями за неправомірну поведінку. Вони, як правило, полягають у покладанні на зазначених вище осіб обов'язку належно себе поводити під час кримінального провадження. Зрозуміло, що різновид обраного запобіжного заходу залежить від попередньої поведінки особи, але сам цей захід не є примусом у тому розумінні, яке в нього вкладають у європейських державах.

О. А. Банчук та І. Б. Коліушко вважають, що існуючий інститут адміністративного примусу потребує ґрунтовного переосмислення і зміни у певних напрямках [21, с. 312]. Підтримуючи таку ідею, вважаємо за можливе адаптувати запропоновані цими вченими на-

прями трансформації інституту адміністративного примусу до інституту кримінального процесуального примусу, запропонувавши такі напрями його трансформації в науці і під час викладання: відмови від широкого розуміння процесуального примусу; звуження змісту примусу лише до процедури примусового виконання судових рішень; визнання заходів примусу, про які йдеться у навчальній та науковій літературі, різновидами заходів забезпечення провадження. З урахуванням цього заходами примусу серед заходів забезпечення кримінального провадження доцільно визнавати лише привід, затримання особи, вилучення майна чи документів та деякі інші заходи, під час яких застосовується фізична сила.

За результатами дослідження, здійсненого в цій статті, можна зробити такі **висновки**: широке розуміння примусу при визначенні запобіжних заходів в сучасному кримінальному процесі є недоцільним; існуючий інститут кримінального процесуального примусу потребує ґрунтовного переосмислення і зміни.

Перспективи подальших розвідок. Тема, досліджена в цій статті, є доволі об'ємною. Для її повного опрацювання потрібно здійснювати подальше дослідження за такими напрямками: з'ясування критеріїв розумного співвідношення в перебігу застосування запобіжних заходів примусових та інших елементів забезпечення кримінального провадження; вивчення можливості відмови (повної чи часткової) від примусу в системі запобіжних заходів.

Перелік літератури

1. Петрухин И. Л. Свобода личности и уголовно-процессуальное приращение. М.: Наука, 1985. 240 с.
2. Советский уголовный процесс / С. А. Альперт, М. И. Бажанов, Ю. М. Грошевой и др. Харьков: Вища шк., 1983. 440 с.
3. Голуб Г. І. Нові види запобіжних заходів згідно з КПК 2012 року. *Часопис Нац. ун-ту «Остроз. акад.»*. Серія «Право». 2013. №1 (7). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13hihzkr.pdf> (дата звернення: 02.03.2017).
4. Білецька К. К. Особиста порука як запобіжний захід: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 20 с.

5. Побережник А. О. Гарантії забезпечення права на свободу та особисту недоторканність в кримінальному провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 20 с.
6. Тертишник В. М. Кримінально-процесуальне право України: підручник. 4-те вид., допов. і перероб. Київ: А. С. К., 2003. 1120 с.
7. Кримінальний процес України: підручник / Л. Д. Удалова, Д. П. Письменний, О. І. Галаган та ін. Київ: ЦУЛ, 2013. 544 с.
8. Кримінальний процес: підручник / Ю. М. Groшевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін. Харків: Право, 2013. 824 с.
9. Алексеев С. С. Общая теория права: в 2 т. Т. 1. М.: Юрид. лит., 1981. 360 с.
10. Загальна теорія держави і права: підручник / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. Харків: Право, 2009. 584 с.
11. Кримінально-процесуальне право України: підручник / за заг. ред. Ю. П. Аленіна. Харків: ТОВ «Одіссей», 2009. 816 с.
12. Попелюшко В. О. Чому конституційну формулу презумпції невинуватості треба змінити. *Часопис Нац. ун-ту «Остроз. акад.»*. Серія «Право». 2012. №1 (5). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12pvontz.pdf> (дата звернення: 02.03.2017).
13. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.
14. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Харків: Право, 2012. 844 с.
15. Каплунов А. И. Об основных чертах и понятии государственного принуждения. *Государство и право*. 2004. №12. С. 10–17.
16. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
17. Івченко А. Тлумачний словник української мови. Харків: Фоліо, 2002. 541 с.
18. Банчук О. А. Кримінальний процес: навч. посіб. Київ: Ваїте, 2014. 280 с.
19. Головатий С. Г. Верховенство права: монографія: у 3 кн. Кн. третя: Український досвід. Київ: Фенікс, 2006. С. 1277–1747.
20. Тарасов И. Т. Очерк науки полицейского права. М.: Печатня С. П. Яковлева, 1897. 718 с.
21. Банчук О., Коліушко І. Поняття адміністративного примусу потребує ґрунтовного переосмислення. *Право України*. 2010. №4. С. 307–313.

Транслітерація переліку літератури

1. Petruhin, I. L. (1985) *Svoboda lichnosti i ugovovno-processual'noe primuzhdenie [Personal freedom and criminal procedure coercion]* Moscow: Nauka [in Russian].
2. Al'pert, S. A., Bazhanov, M. I., Groshevoj, Ju. M. et all (1983). *Sovetskij ugovovnyj process [Soviet criminal trial]*. Kharkiv: Vishha shkola. [in Russian].
3. Holub, H. I. (2013) Novi vydy zapobizhnykh zakhodiv zghidno z KPK 2012 roku [New types of precautionary measures in accordance with the Criminal Procedure Code, 2012]. *Chasopys Nats. un-tu «Ostroz'ka akademiia». Seriia «Pravo» – Journal of National University «Ostroh Academy». Series «Law»*. Retrieved from <http://lj.oa.edu.ua/articles/2013/n1/13hihizr.pdf> [in Ukrainian].
4. Bilets'ka, K. K. (2017) Osobysta poruka iak zapobizhnyj zakhid [Personal surety as a precaution]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Poberezhnyk, A. O. (2017) Harantii zabezpechennia prava na svobodu ta osobystu nedotorkannist' v kryminal'nomu provadzheni [Guarantees the right to liberty and security of person in criminal proceedings]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Tertyshnyk, V. M. (2003) *Kryminal'no-protsesual'ne pravo Ukrainy [Criminal Procedural Law of Ukraine]* Kyiv: A. S. K. [in Ukrainian].
7. L. D. Udalova, D. P. Pys'mennyj, O. I. Halahan et al. (2013). *Kryminal'nyj protses Ukrainy: pidruchnyk [Criminal trial of Ukraine]*. Kovalenko, V. V. (Ed.). Kyiv [in Ukrainian].
8. Yu. M. Hroshevyj, V. Ya. Tatsij, A. R. Tumanians et al. (2013) *Kryminal'nyj protses [Criminal procedure]*. V. Ya. Tatsiia, Yu. M. Hroshevoho, O. V. Kaplinoi, O. H. Shylo (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
9. Alekseev S. S. (1981) *Obshhaja teoriia prava [General theory of Law]*. Vols.1–2, Vol.1. Moscow: Jurid. lit. [in Russian].
10. Tsvik M. V., Petryshyn O. V., Avramenko L. V. et al. (2009) *Zahal'na teoriia derzhavy i prava [General theory of State and Law]*. M. V. Tsvika, O. V. Petryshyna (Eds.) Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
11. Yu. P. Alenin (Ed.) (2009) *Kryminal'no-protsesual'ne pravo Ukrainy [Criminal procedural law of Ukraine]*. Kharkiv: TOV «Odisej». [in Ukrainian].
12. Popeliushko V. O. (2012) Chomu konstytutsijnu formulu prezumptsii nevinovatosti treba zminyty [What constitutional formula of presumption of innocence must be replaced]. *Chasopys Nats. un-tu «Ostroz'ka akademiia» – National Institute Journal «Ostroh Academy»*. Ser. «Pravo», 1 (5). Retrieved from: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n1/12pvontz.pdf>. [in Ukrainian].

13. V. H. Honcharenka, V. T. Nora, M. Ye. Shumyla (Eds.) (2012) *Kryminal'nyj protsesual'nyj kodeks Ukrainy: nauk.-pract. komentar* [Criminal Procedure Code of Ukraine: Scientific and practical commentary]. Kyiv: Yustinian. [in Ukrainian].

14. V. Ya. Tatsiia, V. P. Pshonky, A. V. Portnova (Eds.) (2012) *Kryminal'nyj protsesual'nyj kodeks Ukrainy: nauk.-prakt. komentar* [Criminal Procedure Code of Ukraine: Scientific and practical commentary]. Nats. un-t «Yuryd. akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»; Nats. akademiia pravovykh nauk Ukrainy. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].

15. Kaplunov A. I. (2004) *Ob osnovnyh chertah i ponjatii gosudarstvennogo prinuzhdenija* [On the main features and concepts of state compulsion]. *Gosudarstvo i pravo – State and Law*, 12. 10–17. [in Russian].

16. V. T. Busel (Ed.). (2005) *Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy (z dod. i dopov.)* [The great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv: Irpin': VTF «Perun» [in Ukrainian].

17. Ivchenko A. (2002). *Tлумachnyj slovnyk ukrains'koi movy* [The great explanatory dictionary of the Ukrainian language]. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].

18. Banchuk O. A. (2014) *Kryminal'nyj protses* [Criminal trial]. Kyiv: Vaite. [in Ukrainian].

19. Holovatyj S. H. (2006) *Verkhovenstvo prava* [The rule of Law] Vols. 1–3. Vol. 3 *Ukrains'kyj dosvid – Ukrainian experience*. Kyiv: Vyd-vo «Feniks». pp. 1277–1747. [in Ukrainian].

20. Tarasov I. T. (1897) *Ocherk nauki policejskogo prava* [Essay on the science of police law]. Moscow: Pechatnja S. P. Jakovleva. [in Russian].

21. Banchuk O., Koliushko I. (2010) *Poniattia administratyvnoho prymusu potrebuie gruntovnoho pereosmyslennia* [The concept of administrative enforcement requires thorough rethinking] I. Koliushko, O. Banchuk (Eds.) *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 4, 307–313. [in Ukrainian].

Середа К. О. Кримінальний процесуальний примус у системі запобіжних заходів

У статті розглянуто причини існування в науці кримінального процесу широкого підходу до розуміння примусу в системі запобіжних заходів. Обґрунтовано висновок про потребу відмови від широкого розуміння примусу в цій системі з метою наближення правового регулювання і теоретичних позицій до регламентації заходів кримінального процесуального примусу в державах Європейського Союзу.

Ключові слова: запобіжні заходи, примус, заходи кримінального процесуального примусу.

Серета К. А. Уголовное процессуальное принуждение в системе мер пресечения

В статье рассмотрены причины существования в науке уголовного процесса широкого подхода к пониманию принуждения в системе мер пресечения. Обоснован вывод о необходимости отказа от широкого понимания принуждения в этой системе с целью приближения правового регулирования и теоретических позиций к регламентации мер уголовного процессуального принуждения в государствах Европейского Союза.

Ключевые слова: *меры пресечения, принуждение, меры уголовного процессуального принуждения.*

Sereda K. O. The criminal procedural primus in the precaution system

This article is about the reasons of the existence in the science of the criminal process of the wide approach to the primus understanding in the precaution system. The conclusion is well-founded about the necessity of the denial from the wide primus understanding in this system with a goal of the approaching of the law handling and theoretical positions to the measures regulation of the criminal procedural primus in states of the European Union.

Key words: *precautions, primus, the criminal.*

*Рекомендовано до опублікування на засіданні кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ (протокол № 21 від 06.04.2017 р.).
Рецензент – доктор юридичних наук, професор, полковник поліції Л. Д. Удалова.*